

Duitsland nog gidsland?

Derde International Green Roof Congress in Hamburg

Bijna alle rapporten van studenten, maar ook van overheidsinstanties, beginnen met een inleiding over het ontstaan en de ontwikkeling van daktuinen. De eerste regels beschrijven vaak de hangende tuinen van Babylon, waarna de Zweedse plaggenhutten aan bod komen en dan wordt de sprong naar Duitsland gemaakt. In de jaren zeventig is hier de FLL-richtlijn (Forschungsgesellschaft Landschaftsentwicklung Landschaftsbau) dakbegroeiing opgesteld. Hiermee is een richtlijn in het leven geroepen voor de groeiende markt in daktuinen. De wortels van ZinCo stammen ook uit deze tijd. Met deze publicatie is in feite ook de norm gesteld voor de dakbegroeiingswereld, en lange tijd was deze norm het enige uitgangspunt. Met het toenemen van het areaal dakbegroeiing in Duitsland werden er steeds meer vragen gesteld over de functie en het nut van een daktuin. Logischerwijs is hierdoor een hele stroom aan onderzoeken gestart waar menige hogeschool en universiteit in Duitsland zich mee bezig hield. Er lijkt nu echter steeds meer een trend te ontstaan dat Duits onderzoek niet meer de bovenaan voert in dakbegroeiingsland. Ter vergelijking: het IGRA-congres 2004 had 27 sprekers, van wie 16 uit Duitsland en 11 uit het buitenland. In 2009 had het congres 31 sprekers, van wie 16 uit Duitsland en 15 uit andere landen. Het afgelopen congres had 28 sprekers, van wie 11 uit Duitsland en 17 uit het buitenland. Waarbij opgemerkt moet worden dat er ongeveer vier Duitse sprekers uit 2004 en 2007 ook als spreker hebben opgetreden in 2013. De discussie of Duitsland nog steeds gidsland op de dakbegroeiingsmarkt mag worden genoemd, lijkt hiermee gestart. Natuurlijk is een sprekerslijst op een congres geen goede graadmeter, maar hiermee kan wel een trend in de markt worden gesigna-

leerd c.q. ontdekt. Een andere opvallende trend is dat veel spectaculaire voorbeeldprojecten buiten Duitsland worden gebouwd. Natuurlijk zijn er nog hele woonwijken en zeer mooie projecten in Duitsland, maar echt in het oog springende projecten *made in Germany* lijken niet meer voor te komen. Wellicht ook omdat het voor de Duitsers al zo'n gemeengoed is door de jarenlange ontwikkeling en implementatie van dakbegroeiing in hun bouwkolom. De Duitsers draaien er als het ware hun hand er niet meer voor om.

Op het congres werden verschillende reeds gerealiseerde voorbeelden getoond. Een land dat de laatste jaren altijd met spectaculaire voorbeelden komt, is Singapore. Dit keer was mevrouw J. Oh (manager van Skyrise Greenery) van de National Parks Board of Singapore te gast. Naast een geweldig grote tuin op en in een ziekenhuis waar groenten en andere beplanting weelderig groeien, liet ze een inspirerende watervoorziening zien. In de monding van de Marina Bay is een dam geplaatst om een groot zoetwaterbekken voor Singapore te realiseren.

De techniek om de dam te sturen en het water te distribueren is in een gebouw geplaatst onder een vier voetbalvelden grote daktuin, zie: www.pub.gov.sg/marina/. Dit gazon loopt van maaiveldniveau tot een aantal verdiepingen hoog, waar een groot gazon is gerealiseerd. Dit terrein is voor publiek toegankelijk. Op de site is te lezen dat er vier dakvlakken te huur zijn. Voor een halve dag wordt 600 Singapore dollar gevraagd (€ 360,-) en voor een hele dag 1.050 dollar (€ 630,-). In Singapore is een mooie subsidieregeling van kracht voor het aanleggen van daktuinen, ca € 350,- per m². Met zo'n subsidieregeling zouden in Nederland veel ontwikkelaars

Op het gebied van dak- en gevelbegroeiing is Duitsland een soort Silicon Valley. Medio mei vond in Hamburg het 3e IGRA-congres plaats, met tal van deskundigen/specialisten die hun kennis en kunde wereldkundig maakten. Waar in 2004 en 2009 de Duitse sprekers nog in de *Überzahl* waren, kwamen dit jaar de meeste sprekers uit het buitenland. Is Duitsland nog gidsland op de dakbegroeiingsmarkt?

Auteur: Peter Koop

opstaan om een gebouw met een daktuin neer te zetten.

Maar niet alleen in Singapore gebeuren er leuke en indrukwekkende dingen op het dak. Een mooie uitschieter is het bedrijf BIG (Bjarke Ingels Group) uit Denemarken. Jakob Lange, partner en projectleider, vertelde enthousiast over enkele van hun reeds gerealiseerde, maar ook over toekomstige projecten.

Zij waren al een beetje bekend in de daktuinwereld door hun woongebouw The Mountain, met talloze privétuintjes gestapeld tot een berg van huizen. Ook werd het project 8 House getoond: een 230 meter lang en 30 meter hoog appartementencomplex, dat vanaf maaiveld naar 30 meter hoog loopt, via een wandelpromenade waaraan de bewoners hun tuintjes op het dak hebben. Een groendak dat van het maaiveld doorloopt tot de top. Helaas is door de crisis

J. Oh, manager Skyrise Greenery

bespaard op het groen door niet het gehele dak te begroenen.

BIG heeft pas een wedstrijd gewonnen voor het nieuwe pand voor het grootste afvalverbrandingsstation in Kopenhagen. Hun ontwerp komt erop

Operagebouw

K. Ilmurzyska, Marek Budzynski Architects company.

Jakob Lange (BIG)

neer dat er een berg op de rug van het gebouw wordt gemaakt, die 's winters als skipiste dienst doet en zomers als mountainbiketraject, met als spectaculaire attractie een enorme glazen koepel waarin de schoorsteen van de verbrandingsoven uitkomt. Deze koepel slaat een tijd de rook op, waarna de uitlaatgassen als een grote rookkring de lucht in gaan. Of dit gerealiseerd gaat worden, is nog maar de vraag.

Er lijkt nu echter steeds meer een trend te ontstaan dat Duits onderzoek niet meer de boventoon voert in dakbegroeiingsland

Een ander opkomend 'daktuinland' is Polen. Mevrouw K. Ilmurzyska van Marek Budzynski Architects company (www.mbarch.pl) liet een operagebouw zien dat geheel is ingepast in de parkachtige omgeving waarin het gebouwd is. De enorme concertzaal is als een 'doos' in een groot golvend landschap geplaatst. Onder dit golvende landschap zijn de foyer en andere ruimtes gehuisvest. De 'doos' moet in de toekomst worden bekleed met klimmers die op het dak van de zaal en dat van de foyer zijn aangeplant. De vraag is echter wel of dit genoeg is om de enorme hoogte te overbruggen en totaal te laten begroeien.

Boven op de enorme operazaal, te bereiken via een wenteltrap, is een veld met wuivend gras en kruidenvegetatie. Het water van dit dak wordt opgevangen en gebruikt voor de bewatering van het lager liggende intensieve dak. Door deze toepassing is een enorm gebouw harmonieus ingepast in het landschap. Over de passende architectuur valt te twisten, maar een feit is dat een mooi groen tapijt het grootste deel afdekt. Het congres had echter meer te bieden dan het 'bewijs' voor mijn stelling. Er waren nog steeds ook interessante lezingen van Duitse sprekers. Zo hield prof. dr. Manfred Kohler een lezing over gevelbegroeiing. Hij liet zien dat er ondertussen al bijna 25 jaar ervaring is met het realiseren en onderhouden van gevelbegroeiing. Hij wees er voornamelijk op dat uit deze ervaring geput dient te worden en dat je je niet door de 'gevelhype' moet laten verleiden door zelf snel iets te willen ontwikkelen.

In lijn met zijn opvatting dat er geput dient te worden uit ervaring, was de lezing van Ralf Walker (Hoofd R&D - ZinCo GmbH) over het meerjarig onderzoek op de University of Sheffield. In het kader van een Europees onderzoeksproject van de universiteit van Sheffield en ZinCo GmbH zijn enkele jaren lang uitgebreide beplantingsonderzoeken gedaan. Walker liet zien welke onderzoeken men ontwikkeld heeft om gedegen planten kennis voor daken op te doen. Het was te merken dat hier diep op de materie wordt ingegaan en dat er in Duitsland veel kennis op daktuingebied is; zo veel kennis dat alleen onderzoek en ontwikkeling van een hoog niveau nog interessant is. In het buitenland zijn veel grote en mooie projecten te zien, maar een vakspecialist prikt door de extreme projecten heen en ziet dat de essentie en kunde van daktuinbouw pas echt interessant is. Zo zijn de projecten in Singapore, Denemarken en Polen gerealiseerd met bestaande technieken die uitgevonden en ontwikkeld zijn in Duitsland of samen met Duitse specialisten. Dat de meerderheid van de sprekers en onderzoekers niet uit Duitsers bestaat, kan dus juist eerder worden gezien als een bevestiging van het feit dat Duitsland het gidsland is op daktuingebied.

Auteur Peter Koop is binnen ZinCo Benelux werkzaam als bedrijfsleider Benelux.